

Ο Θετικισμός

I

Ο Θετικισμός με αυστηρά κριτήρια δεν είναι ένας συγκεκριμένος τρόπος φιλοσοφικής διερεύνησης, αλλά μια γενική τάση σκέψης. Προήλθε από την Γαλλία γύρω στα 1820 - 30 και απλώθηκε σχεδόν σ' όλη την Ευρώπη στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Από τότε και στο εξής δεν ήταν πια απλώς θέμα ανάπτυξης των ιδεών του Αυγούστου Κοντ (August Comte), ιδρυτή του Γαλλικού Θετικισμού, αλλά η αρχή ενός νέου πολιτιστικού κλίματος υποκινούμενου αφ' ενός μεν, από τη μεγάλη πρόοδο σε όλες τις επιστήμες και, αφ' ετέρου, από τον ταχύ ρυθμό της εδραιοποίησης της μεσαίας τάξης σε στενή συνάρτηση με την ανάπτυξη της βιομηχανικής παραγωγής. Όλοι οι μεγάλοι φιλόσοφοι του παρελθόντος από τον Αριστοτέλη μέχρι τον Καντ (Kant), είχαν στοχαστεί σοβαρά επάνω στο πρόβλημα της επιστήμης (αντιλαμβανόμενης ως μια μορφή γνώσης σαφώς ανώτερης της κοινής γνώσης) αλλά οι θετικιστές είχαν μια τελείως διαφορετική προσέγγιση. Δεν αναζητούσαν τα θεμέλια της επιστήμης στη φιλοσοφία, αλλά να θεμελιώσουν την ίδια τη φιλοσοφία επάνω στην επιστήμη. Αυτό σημαίνει, κατά την άποψή τους, ότι η επιστήμη δεν είχε ανάγκη να αναζητήσει τα θεμέλια της πέρα από τα όριά της, διότι ήδη προϋπήρχαν σε μια συνεχή και αδιάκοπη πορεία θεωρητικών και πρακτικών επιτυχιών. Αυτές ήταν οι επιτυχίες που έπεισαν όλους του λογικούς ανθρώπους ότι η επιστήμη ήταν στο σωστό δρόμο, αντιθέτοντας τον εαυτό της προς —ή τουλάχιστον διαχωρίζοντας πιο σαφώς— στην κοινώς αναγνωρισμένη στείριότητα της μεταφυσικής.

Έτσι, εμπιστοσύνη στην επιστήμη και απόρριψη της μεταφυσικής είναι κοινή στάση για όλους τους θετικιστές, είτε είναι επαγγελματίες φιλόσοφοι, είτε ενεργώς απασχολούμενοι σε κάποιο κλάδο της επιστήμης. Στενά συνδεδεμένη μ' αυτή την εμπιστοσύνη είναι ένα τρίτο χαρακτηριστικό, η αισιοδοξία, δηλαδή ένα αισιόδοξο όραμα του μέλλοντος της ανθρωπότητας ελευθερωμένο από την άγνοια και όλα τα αρνητικά συνεπακόλουθα της. Όλα αυτά τα στοιχεία ήδη προϋπήρχαν στο Διαφωτισμό, αλλά με μια σημαντική διαφορά: ενώ στο παρελθόν οδηγούσαν σε μια κριτική θέση προς τη κοινωνία και προσπάθειες για μια δραστική δομική μετατροπή, τώρα οδηγούσαν σ' ένα συντηρητισμό, αφήνοντας τη κοινωνία να ακολουθεί βαθμιαία τη πορεία που είχε ορθώς διαλέξει.

Πρέπει επίσης να αναφερθεί μια άλλη διαφορά: ενώ το ενδιαφέρον του Διαφωτισμού είχε επικεντρωθεί στην ορθολογική μηχανική και στην εφαρμογή της στη κοσμολογία και αστρονομία, ο θετικισμός έδωσε την εξέχουσα θέση στη βιολογία και τις πολυάριθμες εφαρμογές της στην ιατρική και στη στενή σχέση της με τη φυσική και τη χημεία.

Αυτός είναι ο λόγος της εξύμνησης της πειραματικής μεθόδου από τους θετικιστές (την οποία ονόμαζαν μέθοδο του Γαλιλαίου) και η προσπάθεια τους να επεκτείνουν τη χρήση της στις αναδυόμενες επιστήμες όπως στην ψυχολογία, στην κοινωνιολογία, στην εγκληματολογία κ.τ.λ. Αυτό δίνει αφορμή στην πλατιά διαδεδομένη τάση να συγχέεται ο θετικισμός με την αξίωση να εξηγούνται όλα τα φαινόμενα εν σχέσει με τον άνθρωπο με άμεση αναφορά στο σώμα, μελετώντας το από χημικό-φυσικές και βίο-φυσιολογικές πτυχές. Το επόμενο βήμα είναι η σύγχυση του θετικισμού με κάποιας μορφής υλισμό, μια στάση ιδιαίτερα συνήθη ανάμεσα σε γιατρούς. Έτσι, η αντίθεση μεταξύ θετικισμού και μεταφυσικής μεταμορφώνεται σε αντίθεση μεταξύ υλισμού και αντί-υλισμού (στις διάφορες μορφές του, ιδεαλισμό, πνευματισμό και αλογισμό).

Έτσι, ο θετικισμός παρουσιάζεται ως μια σημαία της αντί-κληρικής και αντί-σκοταδικής κίνησης και επομένως αντιτίθενται σφόδρα προς αυτόν οι διάφορες θετικές θρησκείες. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι θετικιστές φιλόσοφοι δεν είναι, επί το πλείστον, υλιστές, αλλά συχνά θεωρούνται ότι είναι και μάχονται από τους θεολόγους και τους υπεραιμνόμενους διάφορων θεολογικών δογμάτων.

Συγχρόνως, όμως, τούς αντιτίθενται και οι διαλεκτικοί υλιστές όπως ο Μαρξ (Marx) και ο Ένγκελς (Engles), οι οποίοι τους κατηγορούν για ασυνέπεια, γιατί αρνούνται να αναγνωρίσουν την αξία της διαλεκτικής (μεταμορφωμένη από την ιδεαλιστική διαλεκτική του Engels σε υλιστική διαλεκτική). Ενώ ο διαλεκτικός υλισμός παρουσιάζεται ως η ιδεολογία του προλεταριάτου, ο θετικισμός είναι η ιδεολογία της μεσαίας τάξης, ή τουλάχιστον του πιο προοδευτικού μέρους της.

Αυτοί οι δεσμοί με τη μεσαία τάξη είναι η αφετηρία των κατά διαστήματα προσπαθειών να παρθεί μια θέση συμβιβασμού όσον αφορά τις παραδοσιακές θρησκείες, κάτι που ξεχωρίζει τον θετικισμό και από το Διαφωτισμό και από το διαλεκτικό υλισμό. Αυτή η θέση εκφράζεται επί το πλείστον ως μια μορφή αγνωστικισμού βασισμένου σε μια σαφή διαίρεση μεταξύ των επιστημονικών και θρησκευτικών σφαιρών και κορυφώνεται στην αξίωση ότι η επιστήμη δεν μπορεί να πει τίποτα όσον αφορά τα θεμελιώδη προβλήματα της πραγματικότητας, που διαμορφώνουν το ειδικό πεδίο της θρησκευτικής μελέτης.

Συνοψίζοντας τα στοιχεία που είναι κοινά για όλα τα διάφορα ρεύματα του θετικισμού μπορούν να καταγραφούν με λίγα λόγια ως ακολούθως: εμπιστοσύνη στην επιστήμη και απόρριψη της μεταφυσικής, αισιοδοξία για το μέλλον της ανθρωπότητας, υλισμός ή αγνωστικισμός, εγκόσμιο χαρακτήρα και στενή σχέση με την ανάπτυξη της βιομηχανικής τάξης.

II

Αυτά τα στοιχεία επίσης υπήρχαν στον Ιταλικό θετικισμό, του οποίου ο εγκόσμιος χαρακτήρας ήταν ιδιαίτερος έντονος μετά από τους αιώνες κυριαρχίας που υπέστη ο ιταλικός πολιτισμός από τον Καθολικισμό. Αυτός ο εγκόσμιος χαρακτήρας δεν χαρακτηρίζει μόνο την αυστηρά φιλοσοφική κουλτούρα, αλλά επίσης το επιστημονικό πεδίο και, μέσα σε ορισμένα όρια, το ιστορικό και φιλολογικό πεδίο.

Ήταν κατανοητό από όλους ότι η αναζωογόνηση της Ιταλίας ήταν αναπόφευκτα δεμένη

με την εξάπλωση της θετικιστικής νοοτροπίας. Είναι αλήθεια ότι οι πόλεμοι του Risorgimento είχαν ως αποτέλεσμα την πολιτική ενοποίηση της χώρας, αλλά αυτή η ενοποίηση ήταν μόνο ονομαστική και δεν μπορούσε να γίνει αποτελεσματική χωρίς θαρραλέα μεταμόρφωση των δομών της κοινωνίας. Μια από αυτές τις πιο σημαντικές δομές ήταν το σχολείο, προπαντός το δημοτικό. Ήταν εδώ που ο θετικισμός είχε τις πιο αξιοσημείωτες νίκες του εναντίον του αναλφαριθμητισμού που ακόμη ήταν ενδημικός ως τα τέλη του 19ου αιώνα. Μερικοί αριθμοί επαρκούν για να δείξουν πόσο εκτεταμένος ήταν ο αναλφαριθμητισμός εκείνα τα χρόνια. Το 1865 ο Υπουργός Παιδείας δημοσίευσε τα ακόλουθα ποσοστά αναλφαριθμητών: 75% στο σύνολο της επικράτειας, με ποσοστά άνω της 90% στη Βασιλικάτα, Καλαβρία, Αμπρούτσο και Καμπανία. Η κατάσταση ήταν ακόμη χειρότερη για το γυναικείο πληθυσμό, όπου ο αναλφαριθμητισμός έφτανε μέχρι 98% στη Βασιλικάτα και στην Καλαβρία.

Γενικά, σ' όλες τις περιοχές —αλλά ιδιαίτερα στις επαρχίες— η θετικιστική κουλτούρα του σχολικού δασκάλου ερχόταν σε αντίθεση στην επιρροή του ενοριακού παπά. Μέχρι μερικά χρόνια νωρίτερα, ο τελευταίος, απολάμβανε το μονοπώλιο όσον αφορά την παιδική μόρφωση. Τώρα έβλεπε ότι την έχανε, μολονότι πολύ επιφυλακτικά, από τους ηγέτες του κράτους που ήθελαν να απελευθερωθούν από την κυριαρχία της εκκλησίας.

Οι σπουδαιότεροι εκπαιδευτικοί της εποχής εκείνης —ο Αριστίντ Γκαμπέλι (Aristide Gabelli, 1830 - 1891), ο Αντρέα Αντζιούλι (Andrea Angiulli, 1837 - 1890), ο Πιέτρο Σιτσιλιάνι (Pietro Siciliani, 1835 - 1885) και ο Σαβέριο Ντε Ντομινίκις (Saverio De Dominicis, 1846 - 1930)— ήταν όλοι θετικιστές. Όμως, η θέση τους όσον αφορά την εκκλησία, και προπαντός στο θέμα της θρησκευτικής διδασκαλίας στο δημοτικό σχολείο, ήταν κάθε άλλο από ομοιομορφη, παραδείγματος χάριν, όπως γράφει ο Ρενάτο Τισάτο (Renato Tisato) για τον Gabelli «η θρησκευτική εκπαίδευση, με τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, θα συνιστούσε μια κοινωνική και εθνική συνάφεια και η μόνη νοητή μορφή ηθικής εκπαίδευσης για τις μάζες». Για τον Angiulli, «όλα τα σχολικά επίπεδα ακόμη και στο νηπιαγωγείο πρέπει να εμποτιστεί με μια θετικό-φιλοσοφική πνευματικότητα.» Τελικώς, ο Siciliani έφθανε μέχρι το σημείο να απαρνηθεί «στο όνομα της ελευθερίας του μαθητή, οποιοδήποτε δικαίωμα να του επιβληθεί η θρησκευτική πίστη», όχι μόνο για την εκκλησία ή το κράτος αλλά και για την οικογένεια. Μέσω της επιρροής που ασκούσε σε δασκάλους και σχολεία, ο θετικισμός συνεισέφερε ουσιαστικά στη δόμηση της νέας Ιταλίας. Είναι αλήθεια ότι στην περίοδο όταν κυριαρχούσε ο ιδεαλισμός του Τζεντίλε (Gentile), πολλοί συγγραφείς κατηγορήσαν τους θετικιστές εκπαιδευτικούς ότι: «..... όχι μόνο πρότειναν ότι τα μεγάλα προβλήματα της κοινωνίας μπορούν και πρέπει να αντιμετωπιστούν και να λυθούν ουσιαστικά στο επίπεδο της εκπαίδευσης, αλλά επίσης πρότειναν μια μορφή εκπαίδευσης βασισμένη στην αποπνευματικοποίηση και στην αποπροσωποποίηση του μαθητή, ο οποίος υποβιβάζεται στο επίπεδο μηχανής, ένα παθητικό δοχείο, ένα εργαλείο για χρήση αποκλειστικά σύμφωνα με βιολογικούς νόμους» - Tisato.

Ο ίδιος ο Tisato, όμως, προσθέτει ότι οι κατηγορίες αυτές είναι τελείως αβάσιμες, προπαντός αυτή του εννοιολογισμού. Συμπεραίνει καταλήγοντας: «Η αντίσταση εκ μέρους της κοινής γνώμης (τουλάχιστον το τμήμα που μετράει), η ελλιπής προετοιμασία των δασκάλων, η πενιχρότητα του κράτους προς το σχολείο: όλα αυτά δεν μπορούν παρά να οδηγήσουν το θετικιστικό μορφωτικό πρόγραμμα σε συντριβή και στον υποβιβασμό του σε στερεότυπα και απλοποιημένα πλαίσια. Αλλά δεν ευθύνεται για όλα αυτά η θετικιστική προσέγγιση».

Μπορούμε να συνοψίσουμε λέγοντας ότι η θέση των Ιταλών θετικιστών ως προς την εκπαιδευτική αναμόρφωση έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, και αν δεν επέφερε περισσότερους καρπούς, το φταίξιμο δεν ήταν δικός τους αλλά της οπισθοδρομικότητας της ιταλικής κοινωνίας.

III

Αν σκεφτούμε τα προηγούμενα, γίνεται σαφές γιατί ο ιταλικός θετικισμός έλαβε μέρος στις πολιτικο-οικονομικές κινήσεις που υποστήριζαν την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της χώρας.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμμετοχή του στο σοσιαλιστικό κίνημα, όπου ο επικαλούμενος Μαρξισμός της Δεύτερης Διεθνούς υποστηρίχθηκε από κορυφαίους θετικιστές, όχι μόνο στην Ιταλία αλλά σ' όλη την Ευρώπη. Μια τέτοια θέση εκφράζεται από τον Ρομπέρτο Αρντίγκο (Roberto Ardigo), το σημαντικότερο Ιταλό θετικιστή φιλόσοφο και τη σχολή του, όπως και από πολλούς οικονομολόγους, όπως ο Ακίλλε Λόρια (Achille Loria, 1857 - 1943).

Αυτό που ήταν χαρακτηριστικό στο Μαρξισμό της Δεύτερης Διεθνούς ήταν η τάση προς τον μεταρρυθμισμό, δηλαδή η άποψη ότι η βίαιη επανάσταση δεν ήταν αναγκαία για την εδραίωση του σοσιαλισμού, αλλά προτιμότερη η καλά σχεδιασμένη μεταρρύθμιση. Αυτή η άποψη, που είχε βρει υποστήριξη και εκτός Ιταλίας (προπαντός στη Γερμανία), ανταποκρινόταν ιδιαίτερα στην κοινωνιολογική θέση των σημαντικών θετικιστών συγγραφέων, όπως ο Κοντ και ο Σπένσερ, κατά τους οποίους η ανάπτυξη της ανθρωπότητας μπορούσε να συμβεί μόνο σύμφωνα με συγκεκριμένους σαφείς αντικειμενικούς και αμετάβλητους νόμους.

Εδώ βρίσκεται ο λόγος για την αντιπάθεια που είχαν οι μαρξιστές της Τρίτης Διεθνούς προς το θετικισμό, και επομένως και οι Ιταλοί κομμουνιστές, τουλάχιστον όσο ήταν επαναστατικοί. Αυτή η αντιπάθεια παρέμεινε και υπάρχει ακόμη σήμερα. Όμως, δεν δικαιολογείται πια από θεωρητικές σκέψεις, αλλά βασίζεται κυρίως στην άγνοια και ιδιαίτερα στην επίμονη ακατανόηση για το τι ήταν ο θετικισμός και ποια τα επιτεύγματά του.

IV

Η δράση αυτού του ρεύματος της ιταλικής φιλοσοφίας δεν ήταν όσο μεγάλη γενικώς πιστεύεται. Πράγματι, οι φιλόσοφοι στην Ιταλία που μπορούσαν να ονομαστούν θετικιστές ήταν ελάχιστοι, στην πραγματικότητα μόνο ο Ardigo και οι οπαδοί του. Όμως, μετά το θάνατο του δασκάλου τους, οι τελευταίοι άλλαξαν τόσο πολύ τις θέσεις τους, που είναι άξιοι του ονόματος θετικιστές μόνο με την πιο πλατιά του έννοια. Αν συμφωνούμε να μιλήσουμε με πολύ γενικούς όρους, τότε πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι πολλοί συγγραφείς ήταν, αν όχι πραγματικοί θετικιστές, τουλάχιστον επηρεασμένοι από το θετικισμό, ακόμα και αν αντιτίθενταν προς πολλά από τα γνωρίσματα του [π.χ. ο Μπερναντίνο Βαρίσκο (Bernardino Varisco) και ο φιλόσοφος - μαθηματικός Φεντερίγκο Ενρίκες (Federigo Enriques)].

Ας αναρωτηθούμε λοιπόν ποιο είναι το πιο χαρακτηριστικό σημείο της φιλοσοφικής του Ardigo. Αυτό πρέπει να αναζητηθεί στην περιφημη θέση ότι το γεγονός είναι ιερό, εφόσον τα γεγονότα, αντιθέτως με τις θεωρίες, δεν εξαρτώνται από εμάς.

Με άλλα λόγια, οι ιδέες και οι θεωρίες που απαρτίζονται από συστήματα ιδεών, ποτέ δεν έχουν αυθεντική αντικειμενικότητα εφόσον είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την άποψη οποιουδήποτε τις εκφράζει. Τα γεγονότα όμως, είναι αντικειμενικά, δεν είναι υποθετικά και δεν εξαρτώνται από τον υποκειμενικό παρατηρητή τους. Έτσι, η αλήθεια της επιστημονικής γνώσης είναι απόλυτα βασισμένη στα γεγονότα, συσχετίζεται με τα γεγονότα και η θέση της επαληθεύεται από τα γεγονότα.

Εξού και η εικόνα της επιστήμης ως προοδευτική συσσώρευση γεγονότων καταγραμμένη με ακρίβεια. Εξού και η ύψιστη σημασία που δίνεται στις επιστήμες που βασίζονται στα γεγονότα παρά στις καθαρά θεωρητικές, όπως τα μαθηματικά, και η ευρεία έλλειψη ενδιαφέροντος για την αξιοσημείωτη πρόοδο που σημειώνονταν τότε στην Ιταλία από μαθηματικούς όπως στις μελέτες του Πεάνο (Peano) για τις βάσεις της αριθμητικής και της γεωμετρίας.

Εξού, επίσης, η τάση να θεωρείται η επιστήμη ως μια ουδέτερη δραστηριότητα, χωρίς καμιά σύνδεση με την κοινωνία, τη φιλοσοφία, την κοσμολογία ή την τεχνολογία. Όταν αργότερα ο ιδεαλιστής φιλόσοφος Giovanni Gentile έγραφε ότι η επιστήμη δεν μπορεί να έχει ιστορία, μάλλον θα είχε στο νου αυτή την αντίληψη της επιστήμης. Επιπλέον, ήτανε με βάση ακριβώς αυτή την αντίληψη που αυτός και οι οπαδοί του πολέμησαν το θετικισμό ως μια επίδοξη «επιστημονική φιλοσοφία» ισχυριζόμενοι απόλυτο διαχωρισμό μεταξύ της επιστήμης και της φιλοσοφίας, παραβλέποντας έτσι την προσφορά της επιστήμης στην ανάπτυξη του πολιτισμού και προπαντός την προσφορά του θετικισμού στην ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της ιταλικής κοινωνίας.

V

Την πρώτη δεκαετία του αιώνα μας είχαμε μια παρακμή του θετικισμού σ' όλη την Ευρώπη και ειδικότερα στην Ιταλία. Όμως, στα χρόνια 1920 - 30 αναγεννήθηκε στη Γερμανία και την Αυστρία, στους γνωστούς κύκλους του Βερολίνου και της Βιέννης. Οι συγγραφείς αυτών των κύκλων, ο Ράιχενμπαχ (Reichenbach), ο Σλικ (Schlick), ο Κάρναπ (Carnap), ο Νόιραθ (Neurath) μεταξύ άλλων, δεν ακολούθησαν πια τον Κοντ και τον Σπένσερ, αλλά τον φυσικό και φιλόσοφο Ερνστ Μαχ (Ernst Mach, 1830 - 1916), σθεναρό υποστηρικτή του ριζοσπαστικού φαινομεναλισμού και τον Άγγλο λογικό και φιλόσοφο Μπέρτραντ Ράσσελ (Bertrand Russell, 1872 - 1970). Οι νέο-θετικιστές που αναπτύχθηκαν από τους δύο αυτούς κύκλους έγιναν το αντικείμενο μελέτης στην Ιταλία στην περίοδο 1930 - 1940 και ιδιαίτερος τα χρόνια αμέσως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σ' αυτό το σημείο, αξίζει να γίνει μια σύντομη σύγκριση μεταξύ θετικισμού και νέο-θετικισμού. Και οι δύο χαρακτηρίζονται από έντονο σεβασμό προς την επιστήμη και κατηγορηματική απόρριψη της μεταφυσικής. Όμως, ενώ η παλαιά σχολή του θετικισμού εστίαζε το κύριο ενδιαφέρον του προς την πειραματική επιστήμη, τους νέο-θετικιστές τους απασχολούσαν περισσότερο τα μαθηματικά (από το πρόβλημα της θεμελίωσης τους μέχρι τη

λογική τους δομή) και η θεωρητική φυσική (σε σχέση με τις επαναστάσεις της σχετικότητας και της κβαντομηχανικής). Επιπλέον, η απόρριψη της μεταφυσικής εκ μέρους τους, ακολουθεί μια πορεία άγνωστη για τους θετικιστές του 19ου αιώνα: μια πορεία με βάση την αυστηρή ανάλυση της γλώσσας στην οποία οι θέσεις της μεταφυσικής διατυπώνονται για να δείξουν ότι τέτοιες θέσεις είναι άνευ λογικής και τα συσχετιζόμενα προβλήματα κακώς παρουσιαζόμενα εξαοχής.

Ευνόητα, η ανάλυση αυτή έπρεπε να πραγματοποιηθεί με χρήση των πιο λεπτών εργαλείων της μοντέρνας λογικής, που επομένως λαμβάνει μια κεντρική θέση στη νέο-θετικιστική φιλοσοφία. Υποτίθεται ότι θα φανέρωνε τα εμπειρικά δεδομένα στη βάση των θεωρητικών λεγομένων μας (τα δεδομένα αυτά δεν εκτιμήθηκαν από την ψυχολογική τους πτυχή, αλλά από γλωσσολογική άποψη και επομένως ονομάστηκαν «πρωτόκολλα»). Τα πρωτόκολλα αυτά συνιστούν το σημείο αναφοράς απ' όπου μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ της αυθεντικής επιστήμης από την ψεύδο-επιστήμη. Εφόσον η λογική ανάλυση κάποιας δήλωσης δείχνει ότι μας οδηγεί πίσω σε ορισμένα πρωτόκολλα τέτοιου τύπου, που η παρουσία ή η απουσία τους επιτρέπει να αποφασίσουμε εάν είναι αληθής ή όχι, τότε οι νέο-θετικιστές δηλώνουν ότι είναι άνευ λογικής και υποστηρίζουν ότι η ερώτηση εάν είναι αληθής ή όχι δεν έχει νόημα. Έτσι, η δήλωση στιγματίζεται ως μεταφυσική, δηλαδή μη-επιστημονική.

Είναι εύκολο να διαπιστωθεί ότι ορισμένες ατέλειες στο θετικισμό του 19ου αιώνα ξαναεμφανίζονται στο νέο-θετικισμό, όπως η αξίωση ότι είναι δυνατό να γίνει οριστική διάκριση μεταξύ επιστήμης και μη-επιστήμης και η αξίωση ότι είναι δυνατόν να αναλύονται οι ίδιες οι επιστημονικές θεωρίες ανεξαρτήτως από το πλαίσιο της ανακάλυψής τους. Αυτό δημιουργεί την πεποίθηση ότι η επιστήμη βρίσκεται πέρα από την ιστορία, ενώ οι προκάτοχοί τους υποστήριζαν πως τουλάχιστον η αφετηρία τους είναι καλά ριζωμένη στην ιστορία.

Μια άλλη άποψη κοινή για θετικιστές και νέο-θετικιστές αφορά την υποτιθέμενη «ουδετερότητα» της επιστήμης, δηλαδή ότι η επιστήμη, εφόσον αποτελείται από συστήματα αληθειών εγκύρων μια και για πάντα, δεν πρέπει να συμμετέχει σε ιδεολογικές και πολιτικές διαμάχες. Με άλλα λόγια, η επιστήμη είναι μια μορφή «ανώτερης» γνώσης, και για αυτό ακριβώς το λόγο δεν αναμειγνύεται στη «ζωή» κατωτέρων μορφών γνώσεων.

Ένα τελικό κοινό χαρακτηριστικό και για το θετικισμό και το νέο-θετικισμό είναι πως είναι υπέρμαχοι μιας καθαρά λαϊκής κουλτούρας και επομένως σθεναροί υποστηρικτές της έλλογης σκέψης και της προόδου.

Αυτά είναι σημαντικά χαρακτηριστικά, προπαντός σήμερα που ο ανορθολογισμός εξαπολύει αντεπίθεση και, με τη δικαιολογία ότι αγωνίζεται εναντίον του παλαιού και νέου θετικισμού, επιτίθεται σθεναρά προς όλες τις εκφράσεις του ορθολογισμού και προπαντός του επιστημονικού ορθολογισμού.

Δυστυχώς, μαζί με αυτόν τον ανορθολογισμό, που εκφράζεται σ' ένα ευρύ φάσμα μορφών, προωθούνται οι πιο οπισθοδρομικές δυνάμεις της κοινωνίας.

Μετάφραση: Σωκράτης Σεφεριάδης